

Артемій Л. Специфіка формування читацьких інтересів молодших школярів на уроках літературного читання / Л. Артемій // Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті. – Житомир : ФОП "Н. В. Левковець", 2020. – С. 201-204.

Л. В. Артемій,

студентка ННІ педагогіки;

науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри

лінгвометодики та культури фахової мови **Голубовська І. В.**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Специфіка формування читацьких інтересів у молодших школярів на уроках літературного читання

Як відомо, література збагачує духовний світ людини, виступаючи могутнім засобом розвитку багатьох психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення), що є запорукою успішного навчання, тому дуже важливо прищепити дітям любов до читання якомога раніше. Саме початкова школа може вплинути на те, чи полюблять учні читати художні твори, чи, на жаль, назавжди залишаться байдужими до красивого письменства. У "Державному стандарті початкової освіти" зазначено, що до ключових компетентностей належать: любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження [1, с. 48]. Тож формування читацького інтересу має стати пріоритетною метою навчально-виховного процесу в молодших класах.

На уроках літературного читання вирішується комплекс завдань: формувати в учнів соціальні, морально-етичні цінності; повноцінну навичку читання, вміння сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати тексти різних видів; застосовувати прийоми самостійної роботи з дитячими книжками; здійснювати пошук, добір інформації; ознайомлювати учнів із дитячою літературою різної тематики й жанрів; розвивати творчу літературну діяльність школярів [1, с. 48]. Тож формування читацького інтересу має стати пріоритетною метою навчально-виховного процесу в молодших класах.

Термін "інтерес" латинського походження: *interest* – "мати значення". Лексема "інтерес" тлумачиться словником іншомовних слів як будь-яка спрямованість на значущий для людини предмет чи діяльність [4, с.776]. Загальні риси інтересу такі: вибірковість, пізнавальна спрямованість, емоційна забарвленість, зацікавленість, допитливість.

Читацький інтерес є цінною якістю особистості; він співвідноситься з характером процесу читання, включає в себе працю, практичну та теоретичну діяльність, пізнання і творчість як вищий рівень діяльності. Найбільш активно читацькі інтереси формуються саме в початкових класах. Серед показників розвитку читацького інтересу в молодших школярів можна виділити позитивне ставлення до читацької діяльності; зацікавленість конкретними книгами; захоплення процесом читання.

На уроках літературного читання учні вчаться самостійної читацької діяльності, а саме:

- самостійно ознайомлюватися зі світом доступних їм книжок, з власної ініціативи шукати серед них ті, які щонайкраще задовольнятимуть їхні пізнавальні інтереси;
- вибирати потрібну книгу за окресленими педагогом показниками, співвідносити їх і на цій підставі робити загальний висновок про тематику, орієнтовний зміст, характер, кількість уміщених у них творів;
- самостійно опрацьовувати зміст дитячих книжок (різних типів і видів), у т. ч. значних за обсягом, довідкової літератури, дитячої періодики;
- набувають умінь здійснювати пошук, добір, систематизацію, узагальнення навчально-пізнавальної інформації, користуючись засобами бібліотечно-бібліографічної допомоги, довідково-інформаційним апаратом книжки, а також Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки.

Така діяльність сприяє і швидшому зануренню дитини в текст, який вона читатиме самостійно, а також формуванню стійкого читацького інтересу. Розвиток читацьких інтересів забезпечують ефективні методи навчання. Словесний метод містить усний виклад навчального матеріалу вчителем і реалізується в початковій школі через розповідь, пояснення, бесіду.

Так, на уроках формування читацьких інтересів широко застосовується розповідь: про письменників, про навколишній світ, про пізнавальні факти та ін. Зазвичай розповідь коротка, в межах двох-трьох, інколи – п'яти хвилин.

Пояснення застосовується для тлумачення літературознавчих понять, бібліографічного апарату друкованої літератури тощо. У початковій школі знайомство з поняттями здійснюється практично. Розповсюдженим різновидом словесного методу є бесіда, за допомогою якої вчитель підводить дітей до засвоєння нових знань шляхом самостійних роздумів, висновків і узагальнень, організує обговорення прочитаних книжок.

До практичних методів належать метод вправ та літературні ігри.

Найдоцільнішими вправами є такі:

- мотиваційно-орієнтовані, спрямовані на створення ситуації і мотиву спілкування, первинного уявлення про книги, періодичні видання, орієнтування в змісті, темі уроку та ін.;
- комунікативно-репродуктивні, націлені на усвідомлення жанру, розуміння слів та виразів; на відтворення прослуханого за зразком або на виразне читання тощо;
- змістовно-інформаційні, орієнтовані на осмислення тексту;
- тренувально-творчі, що передбачають роботу учнів як із текстом, так і з інформаційними засобами; закріплювальні, налаштовані на закріплення засвоєного матеріалу;
- контрольні, пов'язані з перевіркою вмінь, що свідчать про сформованість читацьких інтересів.

Метод літературної гри доцільно реалізувати на основі такої ігрової діяльності, яка допомагає визначати жанрові особливості твору, бачити його компоненти, відтворювати у своїй уяві прочитане, розуміти авторський задум і визначати свою позицію тощо.

Формуванню читацьких інтересів в учнів початкових класів сприяють наочні методи навчання, зокрема методи ілюстрування та демонстрації. Так, метод ілюстрування у процесі розвитку читацьких інтересів застосовується під

час показу і сприймання предметів у їх символічному зображенні за допомогою книжок (титульного листа), портретів та фотокарток письменників, звукозаписів (шум вітру, моря) тощо.

Нині активно застосовується відеометод, який передбачає застосування мультимедіа, мультфільмів, фільмів й Інтернету для "формування нових знань, їх контролю, закріплення, узагальнення й систематизації" [5, с. 106].

Провідним у формуванні читацьких інтересів є метод самостійної пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький метод і метод проблемного вивчення матеріалу. Читацька самостійність проявляється як у роботі над текстом, так і в певній читацькій діяльності. Наприклад, у 1 класі – знайти за зовнішніми ознаками книгу, принести й показати її в класі та ін.

Серед цих методів ми виділяємо репродуктивний, частково-пошуковий та проблемний. Репродуктивний метод можна використовувати під час згадування авторів (творів), словникової роботи (повторити вимову слів), виразного читання (підготуватися до виразного читання), створення свого періодичного видання, переказу, опрацювання довідкової літератури, звітів про прочитані книги за алгоритмом тощо.

Частково-пошуковий метод на уроках читання реалізується на основі виконання творчих вправ, бесіди за змістом тексту з елементами вибіркового читання (прочитати опис), формулювання висновків на основі прочитаного (основної думки) або таких робіт, як: знайти початок речення чи речення, що підтверджує думку, потрібну книжку та інформацію з неї.

Метод проблемного викладу передбачає постановку вчителем перед учнями проблеми й визначення шляхів її розв'язання. На уроках це може бути завдання подумати, про що може йти мова в оповіданні, пригадати ледачих героїв із мультфільмів, послухати твір та вказати, це байка чи вірш тощо.

Для перевірки рівня сформованості читацьких інтересів застосовують метод контролю. Можна запропонувати учням тестові завдання закритої (із

запропонованими відповідями, одна з яких є правильною) і відкритої форми (з вільно конструйованими відповідями).

Дидактичну концепцію, що складає основу формування читацьких інтересів молодших школярів на уроках літературного читання, реалізують форми практичної роботи (фронтальна, групова, індивідуальна). Під час роботи над формуванням читацьких інтересів доречно застосовувати як традиційні види уроків, так і нестандартні.

Частиною дидактичних засад є педагогічна технологія. У найбільш загальному сенсі під педагогічною технологією розуміється сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів та засобів навчання й виховання, тобто вона є своєрідним організаційно-методичним інструментарієм активного педагогічного процесу [3, с. 14-15].

Педагогічна технологія – це шлях формування читацьких інтересів у межах уроків літературного читання з урахуванням сукупності й послідовності методів і процесів, спрямованих на одержання запланованого результату.

Реалізація технології формування читацьких інтересів здійснюється поетапно. Сучасна система пробудження читацького інтересу передбачає три етапи навчання (за Н. Светловською): перший етап – підготовчий, який припадає на період навчання грамоти (1 клас); другий етап – початковий (2 клас); третій етап – основний (3, 4 класи) [2, с. 212-216].

Для *підготовчого* етапу характерне набуття початкових умінь працювати з книгою та текстом, слухання твору; на основі запитань учителя усвідомлювання змісту інформаційно-навчальних засобів, робота з ними (крім Інтернету). На першому етапі інтерес виявляється в умінні: а) правильно називати книгу (прізвище автора, заголовок); б) розуміти, про що чи про кого в ній розповідається (про тварин, рослин, дітей тощо); в) визначати, яка книга – твір, а яка книга – збірка; г) вказувати на структурні елементи книжок та ін.

Початковий етап передбачає напівсамостійну читацьку діяльність. Читання тексту (твору) реалізується через прослуховування та самостійне прочитування. Учні працюють із позатекстовими компонентами підручника

"Літературне читання" та книжки; вчать самостійно визначати зміст кожного видання; вибирати потрібне з кількох запропонованих за ознаками, вказаними учителем; усвідомлювати не тільки тему, але й основну думку тощо. Школярі відповідають на запитання про зміст інформаційно-навчальних засобів, працюють із ними, у тому числі з Інтернетом, за окресленими вчителем показниками.

Основний етап спрямовує на формування вмінь добирати й читати книги без допомоги вчителя поза класом; на колективне обговорення того, що діти прочитали заздалегідь. Читацьке коло поповнюється періодичними виданнями, електронними книгами, науково-популярною літературою та ін. За завданнями вчителя здійснюється робота з інформаційно-навчальними засобами.

Отже, аналіз дидактичних засад формування читацьких інтересів у молодших школярів на уроках літературного читання дає право на висновок про те, що діти на кінець навчання в початковій школі повинні бути обізнані з творчістю дитячих письменників; мати загальне уявлення про книжку та її складові (титульний лист, зміст, анотація та ін.); уміти вибирати книгу за її елементами (назвою, малюнком), орієнтуватися в жанрах, в одноосібних авторських книгах або в однотемних книгах різних авторів, вибирати книги за певною тематикою, інформацією (художня, наукова); цікавитися книгами в позаурочний час, тобто самостійно читати тощо.

Список використаної літератури

1. Копчук А. М. Виховання читацьких інтересів учнів / А. М. Копчук – К. : Т-во "Знання" УРСР, 1985. – 48 с.
2. Компаній О.В. Окремі аспекти формування читацького інтересу учнів початкових класів / Компаній О.В // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия "Филология. Социальные коммуникации". – 2012. – № 1 (252.). – С. 212–216.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учебн. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.

4. Словник іншомовних слів / під ред. О. С. Мельничука. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енцикл., 1985. – 776 с.
5. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. : для студ ВНЗ / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. – 240 с.